

RÓNAY GYÖRGY

Kettős emlék

Rónay György (1913–1978) költő, író, irodalomtörténész, műfordító. 1939-től részt vett a Vigilia szerkesztésében, 1969 júliustól haláláig a folyóirat főszerkesztője volt. Születésének kilencvenedik évfordulójára emlékezünk két kiadatlan versének közlésével. Ezúton is köszönjük Rónay Lászlónak, hogy rendelkezésünkre bocsátotta a versek gépiratát. (A szerk.)

*Számlálgatom: nyolc, kilenc éve már?
Nyíltak a hársfák és tombolt a nyár,
mert korán jött a nyár abban az évben...*

*Ott álltam az alkonyi félsötétben.
Egy harang szólt. Azt hallgattam, amíg
megpróbáltam gondolni valamit,
áltatásul, hogy legalább ne tessék
olyan sivárnak bennem az üresség:
egy könnyet, melytől, bár csak gondolat,
talán az i g a z i is fölfakad;
de nem jutott eszembe semmi. Láttam
vértelen, csontos testedet az ágyban,
és kiszáradt kezed, amint fakón
meg-megrándul néha a takarón;
s egy emléket kerestem, ami hozzád
kapcsolna, mint egy szilárd bizonyosság,
hogy egy vagyok veled, a te fiad,
s átéljem én is a kínjaidat,
azt a tüzet, mely sisteregve, rőten
parázslik lassan szikkadó velődben;
de semmi nem fájt. Inkább csak zavart
éreztem, és a sűrű, fölkavart
éterszag émelyített.*

*Este nyolckor
meghaltál. A nővér a homlokodról
letörülte a verejtéket. Egy
feszületet csúsztatott a kezed
közé. Aztán elmentem.*

*Mennyi mámor
hömpölygött a Gellért-hegy oldaláról
s mennyi zene szólt! Mint egy orgona,
zengett a város messzi moraja;
túl a töltésen álmodozva, halkan
rázendített a cigány az Avarban;
egy ablakból egy tangó fűszeres
hullámain lehelte épp a dzsessz;
a réten tücskök s távolabb a kertek
bokrai közt a rigók énekeltek.
S a Duna fölött búsan szállt tova
egy gyorsvonat klarinét-sikolya.*

* * *

Ekkor hirtelen, mint valami jelre,
föltámadt bennem egy hajdani este.

Gyerek vagyok, tíz éves, tizenegy,
melledre hajtom álmos fejemet,
untat a lárma, mennék haza máris,
de még javában áll a j u n i á l i s.
Táncos szoknyák lobognak és vidám
zene harsog, fölváltoa dzsessz, cigány;
az égre zöld szikrákat szórva szét a
parton eldördül olykor egy rakéta;
aztán szünet, s a lágymányosi rét
felénk ontja a tücskök énekét.

Én kértelek, vagy úgy kezdted magadtól?
Hogy fölfigyeltem a szavadra akkor!
Nagy boldogság áradt el szivemen,
és öntudat, hogy így beszélsz velem:
igazságról, mint férfival a férfi,
mert akinek szól, tudja hogy megérti.

Miről beszéltél? Börtönről, ahol
százhusz „barmot” szorít egy szűk akol,
s hol puskatus mér napra nap kemény bért
annak, aki szót emelt a szegényért;
a bosszúról, melyet a hatalom
szeszélye áll az ártatlanokon,
kiknek nincs bűnük más, mint hogy a védett
kevesek jogait kívánták a népnek;
a megtorlásról, amellyel a kaszt
bélyegzi kivert vaddá az igazt,
akinek nem a címer és a festék,
de a munka az igazi nemesség.
S a szabadságról, mely a zsarnokok
szuronyai alatt is ott lobog,
titokzatos tűz, szívből szivbe száll át,
fény, melynek ki nem olthatják világát,
csillag ha kell, amely felé szabad
szemmel tekint bilincse közt a rab,
s vihar ha kell: ha fölvert dühe bolydul,
a világ rozsdás tengelye kifordul!

* * *

Erre gondoltam akkor: alig egy
órával azután, hogy a szived,
szegény szived megállt. Az égre néztem;
„hol jársz — tünődtem — fönn a messzeségben,
s boldog vagy-e végre a sok sután
és mégis híven harcolt harc után;

s amiért itt lent rúgtak és pofoztak,
amiért most ilyen korán halott vagy,
amiért túrnöd kellett a sötét
esztendók bosszúálló börtönét,
amiért a bordáidat bevették,
s velőd szétmarta végül a betegség;
amiért még a puskaagy nyomát
holtan is őrzi zúzott koponyád —
(hogy ha a föld majd kiveti magából,
tanúság legyen és jel, ami vádol:
némíthatatlan néma vallomás,
rajta az az arasznyi forradás) —
amiért itt lenn, ó nem hős, csak ember!
annyit lázongtál, annyi gyötrellemmel,
s amire, ha nem élhetted magad,
nevelgetted legalább fiadat:
most, mikor végleg véget ért a rabság,
tiéd-e már az igazi szabadság?"

Az égre néztem, s mintha hallanám,
(mint azon a június-éjszakán)
a hangodat, azt a kicsit jogászos
lejtést, amelyben annyi volt a pátosz,
s látnám hozzá az arcod is...

A bál
még egyre tart, de már éjjelre jár;
fizetsz, fölállsz, indulunk haza ketten,
gyermekkezem megbúvik a kezedben,
halkul a zene, s köröttünk a fű
csupa dal. Csupa tücsökhegedű.

* * *

Számlálgatom: nyolc, kilenc éve?

Régen
szétmart a nyirkos lúg a föld ölében.
Mi vagy ma már? Egy hajszolt lét után
egy kő alatt maroknyi csont csupán.

De minden kőnél, minden néma csontnál
hívebben őrzi még azt, aki voltál,
e kettős emlék, melyben névtelen
sorsodban fölragyog a végtelen.

„Szabadság” — mondom, s téged mondalak.
Nevedre tanítom a fiamat.
Ha szólok, érted szólok és helyetted.
Míg sebeid bennem is behegednek.

(1948)

Hét Törpe

A Hidegkúti út mentén, a nagy,
évszázados gesztenyefák alatt
állott ez a parányi házikó,
akár egy meseillusztráció.

Már szinte eltemette, úgy ömölt
felé a lejtőn e tengernyi zöld;
rejtőző kis sziget volt, melyre csak
szerelmesek vetődnek néhanap,

no meg vasárnap, ha a hegyvidék
útjait ellepi a pesti nép;
rugzakkos polgárok közt járta jó
hús sör mellett a pagát ultimó;

s a sánta pincér, ki Volhinián
kapott golyót térdébe hajdanán,
fejét csóválta, úgy botránkozott,
ha a huszonegy végül megfutott.

S a törpék is... Mert a tornác felett
a homlokzaton elrajzolt, öreg
napóra mérte, — mérte volna csak,
ha valaha is odasüt a nap,

vagy mérte is, ki tudja, mielőtt
a fák ily nagyra nőttek, az időt,
míg körülötte, körben állva, mord
orcával hét kis törpe silbakolt.

Bizony nem voltak éppen valami
híres sereg, azt meg kell vallani,
hajuk mohos, állukon a szakáll
meglehetősen madárlátta már,

ennek fél fülét vihar szelte le,
annak hiányzott a jobbik keze,
amannak lába, (bár a csizma ott
várta még mindig a belé valót):

*mint szétvert hadból csonka maradék,
ez a hét ütött-kopott nyomorék,
régi vitézségükből kifogyott,
csőszsége vedlett invalidusok...*

*Ott álldogáltak az eresz alatt,
nézték a skízeket, pagátokat,
számlálták az iramló éveket
s a kertben a készülő véneket,*

*a megfáradt arcokon az avitt,
fonnyadó bőr szapora ráncait
s a csontokon a húst, amint lazul,
s mosolyogtak, befelé, fanyarul.*

*És azt gondolták: „Láttunk egynéhány
óriást már az esztendők során,
s hova lettek? Egynek sincs nyoma sem.
No de ne szólj szám, nem fáj a fejem.”*

*S tovább hallgattak. — Év múlt év után,
történt is közben egy és más Budán,
egyik-másik házsornak szárnya nőtt
s elszállt, mint a fecskék a tél előtt;*

*volt, amelyik elunta állni már
és lefeküdt és elnyelte a sár,
s volt, amelyik imádkozni akart,
térdre rogyott, s hörögve belehalt.*

*De a kis ház a Hidegkúti út
mentén túlélte orkánt és háborút,
olyan mint rég, csak éppen a mesét
szórták róla az aknák szerteszét.*

*A fák alatt nem járja már tarokk,
lábuk égnek nyujtják az asztalok,
hullik a lomb, a sör is elapadt,
alszik a vén pincér a föld alatt;*

*a homlokzaton füstszürke kerek
sebhely látszik a napóra helyett,
a törpék meg, posztjuk elunva végképp,
elmentek megkeresni Hófehérkét.*

(1953)